

Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie 25.06.2013 nr 4-3-97-13

Meie 05.07.2013 nr 9-2/130870/1303066

**Arvamus põhiseaduslikkus järelevalve kohtumenetluses
Kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse § 56 lg 1 ja lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-31-13 (Tallinna Ringkonnakohtus tsiviilasi nr 2-10-24182) arvamust 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lg 1 ja lisa 1 sätete põhiseaduspärasuse kohta osas, mis koostoimes nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 6 906 960 krooni hagiavalduselt riigilõivu 240 000 krooni.

Tutvusin Tallinna Ringkonnakohtu 20.06.2013 määrusega nr 2-10-24182 ja **leian, et põhiseaduse § 15 lg 1 lausega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas vastuhagi esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni maksta hagiavalduselt riigilõivu 240 000 krooni.**

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010)

„§ 56. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagihinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---]

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
6 000 000	
7 000 000	240 000

"

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Tsiviilasjas nr 2-10-24182¹ esitas kostja 29.09.2010 Harju Maakohtule vastuhagi ning tasus riigikõivu 240 000 krooni. Harju Maakohus tegi selles tsiviilasjas otsuse 19.08.2011, millele kostja 29.09.2011 esitas vastuapellatsioonkaebuse. Vastuapellatsioonkaebuselt tasus kostja riigilõivu 5 432,49 eurot.

2. Tallinna Ringkonnakohus tühistas 29.12.2011 osaliselt maakohtu otsuse ja tegi tühistatud osas uue otsuse. Kostja esitas sellele ringkonnakohtu otsusele vastukassatsioonkaebuse. Riigikohtu 03.10.2012 otsusega² rahuldati kassatsioon- ja vastukassatsioonkaebused osaliselt ja tühistatud osas saadeti tsiviilasi Tallinna Ringkonnakohtusse uueks läbivaatamiseks.

3. Kostja esitas 20.11.2012 Tallinna Ringkonnakohtule taotluse vastuapellatsioonkaebuselt ja vastuhagilt enammakstud riigilõivu tagastamiseks, pidades tasutud riigilõive põhiseadusvastaseks.

4. Tallinna Ringkonnakohtu 22.11.2012 määrusega kinnitati poolte vahel kompromiss, millega lõppes tsiviilasja nr 2-10-24182 menetlus.

5. Tallinna Ringkonnakohus rahaldas 20.06.2013 määrusega kostja taotlused enammakstud riigilõivu tagastamiseks.

6. Esiteks otsustas ringkonnakohus kostjale tagastada enammakstud osa vastuapellatsiooni esitamisel tasutud riigilõivust, kuna apellatsioonkaebuselt hinnaga 1 019 086,61 krooni (vastab 65 131,51 eurole) 5 432,49 euro suuruse riigilõivu tasumist ettenäinud RLS § 57 lõiked 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (01.01.2011 kuni 30.06.2012 kehtinud redaktsioonis) tunnistas Riigikohus juba 07.05.2012 põhiseadusega vastuolus olevaks.³

7. Teiseks otsustas ringkonnakohus jätta põhiseadusega vastuolu tõttu kohaldamata 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles sätted nägid ette (vastu)hagilt hinnaga 6 906 960 krooni riigilõivu suuruses 240 000 krooni.⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 20.06.2013 määruse alusel algas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, mille kohta arvamuse saamiseks pöördusite ka minu poole.

8. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.⁵

9. Riigikohus on märkinud, et kuigi hagejal on kohtusse pöördumisel võimalik jätta riigilõiv tasumata ning vaidlustada selle tulemusel hagiavaldus läbi vaatamata jätmine, riskiks hageja

¹ Tsiviilasja menetluse asjaolud on esitatud lähtudes Tallinna Ringkonnakohtu 20.06.2013 määrusest nr 2-10-2013 ja RKTko 03.10.2012 nr [3-2-1-94-12](#).

² RKTko 03.10.2012 nr [3-2-1-94-12](#).

³ RKPJKo 07.05.2012 nr [3-4-1-7-12](#).

⁴ Samas määras ringkonnakohus põhiseaduspärase riigilõivu suuruseks enne 01.01.2009 kehtinud RLS järgi 127 750 krooni (vastab 8 164,71 eurole) lähtudes RKÜKo 07.05.2012 nr [3-3-1-22-11](#).

⁵ RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

sellisel juhul sellega, et kohus jätab tema asja läbi vaatamata ning väidetavad õigused võivad jäävad kaitseta.⁶ Riigikohus on samas kinnitanud, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse jätkumise huvides ära, saab ta TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg 4 alusel nõuda enammakstud riigilõivusumma tagastamist ja PS § 15 lg 1 alusel kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist.⁷

10. TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg 6 koostoimes tõlgendamise kohta on Riigikohus leidnud, et enam tasutud riigilõivu tagastamist nõudes saab isik lõivu põhiseadusvastasusele tugineda kuni menetluse jõustunud lahendiga lõppemiseni, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Seega saab lõivu maksmise aluseks olevate sätete põhiseadusvastasusele tuginedes lõivu tagastamist nõuda lõivu tagastamise taotluse lahendamisel, mis on esitatud enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.⁸

11. Kostja esitas hagilt tasutud riigilõivu tagastamise taotluse apellatsioonimenetluse (teisel ringil) ajal, enne 22.11.2012 tsiviilasja menetluse kompromissiga lõpetamist. TsMS § 150 lg 3 sätestab, et menetluse lõpetamisel kompromissi kinnitamise tõttu ei tagastata eelnevas kohtuastmes tasutud riigilõivu, § 150 lg 1 p 1 näeb aga ette enammakstud riigilõivu tagastamise. Seega võib Tallinna Ringkonnakohtu algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust pidada Riigikohtu väljakujunenud praktika valguses lubatavaks ning kohtuasjas nr 2-10-24182 kohaldamata jäetud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud redaktsioonis) vastavas osas asjassepuutuvaks.

2. Normikontrolli põhjendatus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

12. Arvestades Riigikohtu praktikat⁹ riigilõivude suuruse põhiseaduspärase küsimuses ja minu menetlusosalisena esitatud seisukohti nendes põhiseaduslikkus järelevalve kohtumenetlustes, on ilmne, et 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 koostoimes kehtinud regulatsioon on põhiseadusega vastuolus (kui ülemäära kõrge piirang kohtusse pöördumiseks) osas, milles tsiviilasjas 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 240 000 krooni.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

⁶ RKPJKo 05.03.2013 nr [3-4-1-29-12](#), p 22.

⁷ Vt ka RKÜKo 12.04.2011 nr [3-2-1-62-10](#), p 28.

⁸ RKÜKm 02.04.2013 nr [3-2-1-140-12](#), p 20. Olen varasemalt korduvalt viidanud oma eriarvamusele TsMS § 150 lg 1 p 1 tõlgenduse kohta, vt nt õiguskantsleri 21.05.2013 arvamuses nr [9-2/130650/130226](#) Riigikohtule (allmärkus 8).

⁹ Konkreetsed viited on nt toodud Tallinna Ringkonnakohtu 20.06.2013 määruses nr 2-10-24182.